

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon

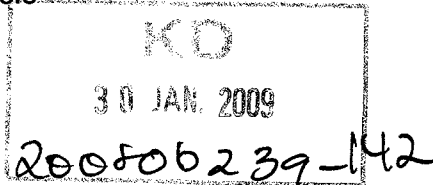
ADHD-foreningen • Afasiforbundet i Norge • Autisforeningen i Norge • Cerebral Parese-foreningen • Dysleksiforbundet i Norge • Forbundet Tenner og Helse
Foreningen for Blødere i Norge • Foreningen for Fragilt X- Syndrom • Foreningen for Hjertesyke barn • Foreningen for Kroniske Smertepasienter • Foreningen
for Muskelsyke • Foreningen for Søvn sykdommer • Hørselshemmedes Landsforbund • Interesseforeningen for LMBB syndrom • Kiinefelterforeningen
i Norge • Landsforeningen for kombinert syns- og hørselshemmede/døvblinde • Landsforbundet for Utviklingshemmede og Pårørende • Landsforeningen
Alopecia Areata • Landsforeningen for hjerte- og lungesyke • Landsforeningen for Huntingtons Sykdom • Landsforeningen for Nyrepasienter og Transplanterte
Landsforeningen for Pårørende innen Psykiatri • Landsforeningen for Trafikkskadde i Norge • Landsforeningen mot Fordøysessykdommer • Leverforeningen
Marfanforeningen • Mental Helse Norge • Momentum • Morbus Addisons Forening • Multipel Sklerose Forbundet i Norge • Norges Astma- og Allergiforbund
Norges Diabetesforbund • Norges Døveforbund • Norges Fibromyalgi Forbund • Norges Myalgisk Encefalopati Forening • Norges Migreneforbund • Norges
Parkinsonforbund • NORILCO • Norsk Kraniofacial Forening • Norsk Celiakiforening • Norsk Dysmeliforening • Norsk Epilepsiforbund • Norsk Forening for
Anatresi • Norsk Forening for Cystisk Fibrose • Norsk Forening for Ehlers-Danlos Syndrom • Norsk Lymfødemforening • Norsk Forening for Nevrofibromatose
Norsk Forening for Osteogenesis Imperfecta • Norsk forening for Tuberøs Sklerose • Norsk Hemokromatoseforbund • Norsk Immunsviktforening • Norsk
Interesseforening for Kortvokste • Norsk Interesseforening for Stamme • Norsk Keratoseforening • Norsk Landsforening for Laryngektomerte • Norsk Tourette
Forening • Norsk Porfyriforening • Norsk Psoriasisforbund • Norsk Revmatikerforbund • Norsk Thyreoidforbund • Prostatakreftforeningen (PROFO)
Ryggforeningen i Norge • Rådgivning om spiseforstyrrelser • Ryggmargsbrokk- og Hydrocephalusforeningen • Støtteforening for Kreftsyke Barn • Turner
Syndrom Foreningen i Norge • Foreningen for Eloverfølsomme • Landsforeningen for Overvektige • Norsk Forbund for Svaksynte

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

Deres referanse: 200806239

Vårt arkiv: 452

Vår fil: B09-OH008-Fagoppl for framtida

Saksbeh: Ove Helset

Oslo, 27. januar 2008

NOU 2008:18 FAGOPPLÆRING FOR FRAMTIDA

Det vises til brev fra Kunnskapsdepartementet datert 27.10.2008, der FFO bes uttale seg om innstillingen til utvalget for fag- og yrkesopplæringa (Karlsenutvalget).

Videregående skole er viktig og en avgjørende forutsetning for både arbeid og høyere utdanning. Utredningen påpeker at sannsynligheten for å bli ekskludert fra videre utdanning og arbeidsliv allerede som ung voksen mangedobles dersom man ikke fullfører videregående opplæring.

Økt yrkesdeltakelse blant funksjonshemmede er ett av FFOs prioriterte politiske satsingsområder. En forutsetning for å øke yrkesdeltakelsen er naturlig nok at også funksjonshemmede har mulighet til å ta en utdanning på like vilkår som andre. Dette må også gjelde både dagens og fremtidens fagopplæring. FFO har blant annet i krav til statsbudsjettet krevd at det legges frem en egen strategi for økt yrkesdeltakelse for funksjonshemmede. FFO mener en tilrettelagt fagopplæring er en naturlig og viktig del av en slik strategi.

Frafallet i den videregående skolen, og særlig andelen ved de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er spesielt stort. Noen av årsakene er gjort godt rede for i utredningen. En annen rimelig vurdering til frafallet, som Karlsenutvalget ikke eksplisitt nevner, er at det i dette høye antallet befinner seg en rekke elever med funksjonshemming og/eller kronisk sykdom. Mange av disse elevene opplever manglende tilrettelegging av utdanningsløpet, både gjennom mangelen på tilpasset opplæring og mangelfull spesialundervisning. Dette understøttes i de henvendelsene som FFOs Rettighetssenter har fått de siste tre årene. Mange av henvendelsene viser at rettighetene til elever med funksjonshemming og kroniske sykdommer ikke blir oppfylt, og at enkelte opplever at skolen i for liten grad legger til rette for deres behov.

Utvalget har foreslått en rekke tiltak for å forbedre gjennomføringen av fag- og yrkesopplæringen i den videregående skolen. I tillegg pekes det i utredningen på

forslag som dreier seg om overgangen fra grunnskole til videregående skole, samt hvordan elever med særskilte behov bør følges opp gjennom utdanningsløpet.

FFO stiller seg bak tiltakene som Karlsenutvalget har foreslått, men ønsker å fremheve og utdype sine standpunkter på enkelte utvalgte punkter:

- FFO støtter forslaget om å utarbeide et nasjonalt gjennomføringskart. Det bør også utredes om det er mulig å implementere en indikator som sier noe om årsaken til hvorfor elever velger å bryte utdanningen.
- FFO støtter utvalgets forslag om å videreføre og utvide forsøksordningen med praksisbrev. Fleksible opplæringsløp, som veksler mellom opplæring i bedrift og opplæring i skole, kan være en motiverende og avgjørende faktor for at enkelte elever gjennomfører utdanningen. Dette kan særlig gjelde for elever og lærlinger med funksjonshemminger og/eller kronisk sykdom, som har behov for særskilt tilrettelegging.
- FFO vil presisere at forslaget om fagdidaktiske kurs i yrkesretting for lærer som underviser i fellesfag og programfag også må inneholde opplæring i hvordan en på en pedagogisk best måte imøtekommer elever med særskilte opplæringsbehov.
- FFO støtter forslaget om at lærebedrifter som tar inn elever med særskilte opplæringsbehov må gis ekstra tilskudd og tilbud om annen støtte. Dette er særlig viktig for å hindre frafall fra funksjonshemmede og kronisk syke.
- FFO mener det må stilles klarere kompetansekrav til faglig ledere og instruktører i lærebedriftene. Pedagogisk kunnskap og kompetanse er avgjørende, i tillegg til kunnskap innen tilpasset og tilrettelagt opplæring.
- FFO støtter forslaget om å presisere at fylkeskommuner forplikter å skaffe seg kunnskap om den enkelte elevens kunnskaper og ferdigheter ved skolestart. Slik FFO ser det, bør dette tas inn i opplæringsloven.
- FFO støtter forslaget om at det utarbeides en nasjonal strategi for oppfølging av voksnes lovfestede rettigheter til grunnopplæring. Det må i dette arbeidet legges fram egne tiltak for funksjonshemmede og kronisk syke.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

Margaret S. Ramberg /s
Leder

Liv Arum
Generalsekretær